

«Mottakernavn»

«Adresse»

«Postnr» «Poststed»

«Kontakt»

Saksbehandlar, innvalstelefon

Maria Knagenhjelm, 5764 3137

Høyring av Kvitingsmorki naturreservat, utviding med frivillig skogvern, Årdal kommune

Som ein del av arbeidet med å ta vare på naturmangfaldet i Vestland sender vi ut framlegg om utviding av Kvitingsmorki naturreservat i Årdal kommune etter prosedyre for frivillig skogvern. Utvidingsområdet heiter Skogateigen og grensar mot Lærdal kommune og kandidatområdet Bermålsnosi naturreservat, som nyleg vart tilrådd frå oss til vern. Utvidingsprosessen medfører ei ny og oppdatert verneforskrift. Du er velkommen til å sende innspel til saka **innan 15. mai 2025**.

Det utvida framlegget til Kvitingsmorki naturreservat er lokalisert på gards- og bruksnummer 2/1 i Årdal kommune. Arealet er eigd av ein privat grunneigar som har signert tilbod om vern av teigen som naturreservat. Det er same grunneigar som eig innanfor dagens avgrensing av Kvitingsmorki som også eig utvidingsarealet. Då Kvitingsmorki naturreservat vart oppretta i 1999 vart ikkje skogen erstatta slik som den blir i dag etter prosedyren for frivillig skogvern.

Grensene for utvidingsområdet er tilpassa kommunegrensa mellom Lærdal og Årdal, og vil bli justert til kommunegrensa også langs grensene for dagens naturreservat. Vi foreslår eit areal til vern i Kvitingsmorki naturreservat på totalt 17 951 dekar. Av dette er omtrent 580 dekar nytt areal til vern for kommande generasjonar. I utgangspunktet er utvidingssaka ikkje ei revurdering av vernegrensene som ligg der i dag, men eit supplement. Vernereglane for dagens Kvitingsmorki naturreservat vil bli oppdatert etter nye malar for frivillig skogvernområde, sjå vedlegg for framlegg til vernereglar.

Bakgrunn for skogvern i Noreg

Gjennom behandlinga av stortingsmeldinga Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfald (Meld. St. 14 (2015-2016)) vedtok Stortinget ei opptrapping av skogvernet i Noreg til 10 prosent av skogarealet. Per februar 2025 var omlag 5,4 prosent av skogarealet og ca. 4,2 prosent av den produktive skogen verna i Noreg. Vi har verna 3,3 prosent av skogen i Vestland. I stortingsmeldinga vert auka skogvern framheva for å ha stor positiv effekt på trua artar i skog. Dette skal skje ved vern av offentleg eigd skog og ved frivillig vern av privateigd skog. Frivillig vern inneber at skogeigarane

tilbyr staten vern av eigen skog. Det er eit nasjonalt miljømål at eit representativt utval av naturtypene i skog blir verna for kommande generasjonar og det er rekordhøg bevilling til skogvernarbeid no. Vern av skog er også viktig for å nå mange andre miljømål vedtekne av Stortinget.

Frivillig skogvern sikrar vestlandsnaturen

Artsdatabanken, som er den nasjonale kunnskapsinstitusjonen for naturmangfald, reknar med at om lag 60 prosent av alle artane på fastlandet i Noreg har skog som levestad. Totalt 90 prosent av dei trua raudlisteartane vert negativt påverka av menneskelege arealendringar, og fysiske inngrep som fylgje av utbygging og skogbruk er blant dei viktigaste faktorane. Derfor er det å ta vare på levestadane til artsmangfald i skog blant det viktigaste tiltaket vi kan gjere for å sikre vestlandsnaturen for framtida. Det er AT Skog som har framforhandla vernet på vegner av grunneigar av Skogateigen og dagens Kvitingsmorki, og som ser til at interessene til grunneigar blir ivaretekne.

Kva kjenneteiknar Kvitingsmorki naturreservat?

Kvitingsmorki naturreservat vart etablert den 17. desember 1999 som ein del av verneplanen for barskog i Vest-Noreg. Dette var før ordninga med frivillig skogvern var etablert. Det eksisterande naturreservatet er 17 300 dekar stort, jf. verneforskrifta.

Figur 1 Kvitingsmorki naturreservat er i hovudsak kjent for si gamle furuskog frå fjord til fjell, men utvidingsområdet Skogateigen husar også verdifulle, edle lauvtre. Dette er ein lind med spor etter styving i nærleiken av Bermålstunnele. Foto: Statsforvaltaren i Vestland/ Maria Knagenhjelm

Kvitingsmorki naturreservat er eit typeområde og har nasjonale verneverdiar. Eit typeområde er eit stort område som, i dette tilfellet, representerer den typiske barskogs mosaikken i den bestemte naturgeografiske regionen indre fjordstrøk på Vestlandet. Utvidingsarealet Skogateigen husar mykje av den same skogen som ligg innanfor vernegrensa til Kvitingsmorki i dag. Der finn vi i stor grad boreal barskog og noko edellauvskog ned mot Bermålsnosi. Med Skogateigen inkludert i naturreservatet vil vernet dekke meir av nedbørsfeltet og binde saman Kvitingsmorki og Bermålsnosi, og utvidinga vil bidra til å binde saman ei større, samanhengande fjordside med verdifull skog. Fordi skogen har ulik karakter på Bermålsnosi og i Kvitingsmorki jobbar vi med to ulike sett av vernereglar, men innhaldet er i stor grad likt og føler i hovudsak malen for vernereglar i det frivillige skogvernet.

Vegetasjonsrådgjevar Tanaquil Enzenberger har utført feltgranskingar på Sagi (slåttemarka nede ved vegen) og stølen Kvitingsmorki og laga ein rapport. Stølslokaliteten Kvitingsmorki er grasmarkområde med boreal hei omkring. Naturtypen boreal hei er ein raudlista naturtype (sårbar, VU) og lokaliteten på Kvitingsmorki, jf. [faktaark du kan lese ved å følgje denne lenkja til naturbase](#), vert vurdert til å vere viktig.

Kvifor utvide Kvitingsmorki?

Føremålet med Kvitingsmorki naturreservat er, i framlegg til ny forskrift, omtalt som å ta vare på eldre og naturprega furuskog med tilhøyrande plante- og dyreliv representativ for indre fjordstrøk på Vestlandet. Av spesielle kvalitetar utgjer området eit stort, samanhengande skogområde med eit stort mangfald av vegetasjonstypar, og med ein skoggradient frå fjord til fjell. Ved å [følgje denne lenkja](#) kan du lese dagens vernereglar i naturreservatet. Utvidingsområdet er ikkje kartlagt etter ny metodikk, men Bermål(-snosi) vart kartlagt av biologar i 2022 etter prosedyre for frivillig skogvern. Det vart påpeikt i rapporten frå Rådgivende biologer at Skogateigen også burde bli vurdert for vern for å sikre ei samanhengande li langs Sognefjorden. Rapporten frå kartlegginga ligg tilgjengeleg på våre heimesider. Med utvidinga er det naturleg å også revidere vernereglane og tilpasse den til dagens mal for verneforskrifter.

Vern av spesielle område eller førekomstar skjer i medhald av naturmangfaldlova jf. §§ 33-51. I naturmangfaldlova er det gjeve heimel for vedtak av ulike vernekategoriar. For å ta vare på dei sårbare og store naturkvalitetane i området er det nødvendig med ei verneform som sikrar området mot inngrep. Vernekategorien naturreservat i § 37 er det strengaste vernet etter naturmangfaldlova. Dagens Kvitingsmorki vart verna i 1999 som naturreservat etter den gamle naturvernlova, men med ei utviding legg vi naturmangfaldlova til grunn for arbeidet.

Dagens verneforskrift samanlikna med nytt framlegg til verneforskrift

Det vil vere skilnadar i innhaldet mellom eksisterande verneforskrift og ny verneforskrift. Den gamle verneforskrifta blir sletta om den nye blir vedteken. Den nye malen for verneforskrifter i frivillig skogvernordninga er utarbeidd for å ta meir omsyn til grunneigar si bruk av området. Nye verneforskrifter er meir detaljert og er i nokon grad noko meir liberale enn dei eldre.

Det vil ikkje vere endringar i grunneigarane sin rett til jakt og fiske og ålmenta generelt for sanking av sopp og bær. Det vil vere opning i den nye verneforskrifta for grunneigar å kunne frakte ut felt elg/hjort med motorisert ferdsl i form av beltegåande terrengkøyretøy, noko dagens verneforskrift ikkje har opning for. Den eksisterande verneforskrifta for Kvitingsmorki har forbod mot idrettsarrangement, jaktprøver og annan organisert bruk av reservatet. Det nye forslaget har ei formulering om at bruk av naturreservatet til *større arrangement* er forbode, men utan eit generelt forbod mot *organisert ferdsl*. Endringa i formuleringa vil bety at det ikkje lengre må søkjast om løyve

til organisert ferdsle, til dømes eit turlag eller ein skuleklasse på tur til stølen, med mindre den organiserte ferdsla ber preg av å vere «eit større arrangement». Kva som er eit «større arrangement» må bli vurdert i det enkelte tilfellet, men døme som motbakkelerp over eit visst tal deltakarar, stisykkelkonkurransar eller større orienteringsarrangement i område med sårbar vegetasjon vil kunne inngå i definisjonen. Dagens verneforskrift har ein regel om at bruk av sykkel, hest og kjerre og riding utanom eksisterande *vegar* er forbode. I nytt framlegg til verneforskrift er tilsvarande aktivitet forbode utanom *stiar* vist på vernekartet.

I den eksisterande verneforskrifta er det lov å beite på eit nivå som ikkje er til skade for fredingsformålet. I framlegget til ny verneforskrift står det at vernereglane ikkje er til hinder for beiting. Dette er også ei liberalisering av det juridiske rammeverket. I jaktsamanheng kan ein, med framlegget, varsamt fjerne mindre mengder kvist i siktelinjer. I dagens verneforskrift er i utgangspunktet all vegetasjon verna, og det er ikkje unntaksregel om siktelinjer i samband med storviltjakt. I ny forskrift vil det vere heimel for å søkje om løyve til gjenoppføring av anlegg eller installasjonar som er gått tapt ved brann eller naturskade, det er det ikkje opning til i dag. Ein kan setje ut saltstein og søkje om dispensasjon frå forbodet mot motorferdsel for frakt i framlegg til ny forskrift. Ein eigen heimel sikrar opning for å søkje om dispensasjon for oppsetting av gjerde i samband med beite, merking og rydding av nye stiar, tilretteleggingstiltak og oppsetting av turpostar på stiane, med vidare, når vilkåra er til stades. Den nye forskrifta sikrar også opning for å søkje om dispensasjon til frakt av ved, material og utstyr til stølshus eller hytter. Naudsynt motorferdsel kan også forvaltningsstyresmakta gje løyve til, dersom vilkåra er til stades, til vedlikehald, drift og tilsyn av eksisterande anlegg og innretningar i samsvar med tilstanden på vernetidspunktet. Framlegg til ny forskrift omtalar også opning for at ein også skal kunne halde eksisterande turstiar ved like.

Figur 2 Stølen Kvitingsmorki (også omtalt som Morki) ligg i dagens naturreservat. Folk som går på tur i området går i hovudsak til stølen (biletet). Foto: Statsforvaltaren i Vestland/ Maria Knagenhjelm.

Vedlikehald av kulturminne får ein eigen bokstav i den nye verneforskrifta, i dagens forskrift ligg den under heimelen for rydding av stiar og ferdsleveggar. For opplag av båtar vil ikkje ny forskrift medføre endring. I dagens verneforskrift vil ein kunne søkje om løyve for å avgrense bruk av verneområdet i samband med undervisning. Dette vil ikkje vere søknadspliktig i den føreslegne nye verneforskrifta, med mindre det kan bli definert som eit «større arrangement». Vern etter naturmangfaldlova førar

til restriksjonar på bruk av området, både når det gjeld hogst og andre inngrep, her vil ikkje det vere store ulikskapar i dei to forskjellige verneforskriftene. Ei verneform som naturreservat etter vil elles forby aktivitetar og nye anlegg som kan skade verneverdiane i naturreservatet.

Brukarinteresser

Friluftsliv kan gå føre seg som tidlegare i verneområdet. Bålbrenning vil vere lov med tørrkvist frå bakken eller med medbrakt ved i samsvar med gjeldande lovverk. Det er fleire stiar, som stien til stølen Kvitingsmorki/Morki innanfor dagens naturreservat. Morki er eit populært turmål for besøkande, men stølen blir også mykje brukt av rettshavarane. Sela er godt heldt ved like. Stien frå stølen går vidare opp til Viervatn. Garden til grunneigarane har 150 vinterfora sauer. Det er eit omfattande område dei sankar sauer i frå, frå Årdal, Lærdal og unntaksvis til Vang (Tyinholmen/Koldedalen). Naddvik beitelag har tilsett gjetar som driv tilsyn gjennom beitesesongen.

Det er sett opp informasjonsskilt om Kvitingsmorki nede ved parkeringa ved vegen der stien går opp mot stølen. Grunneigarane driv med jaktutleige og har løyve på elg, hjort, rein og jaktar rype i tillegg. Jaktturistar bur på stølen Morki i Kvitingsmorki, ofte bærer grunneigarane opp gass og ved på ryggen. Det er ein husmannsplass, Kvitingsaggi (eller berre omtalt som Sagi), i nedre del av verneområdet i dag. Kvitingsaggi har ei verdifull slåttemark, [les meir om naturtypen ved å følgje denne lenkja](#), mellom anna med raudlista beitemarksopper, og slåttemarka får årlege skjøtselsmidlar frå Statsforvaltaren. Skjøtselen blir utført som sein slått i august av Utladalen naturhus. Dei gamle murane er også restaurert med offentlege midlar. Brukarinteressene i dagens Kvitingsmorki er elles greidd ut i forvaltningsplanen datert i 2012, [les ved å følgje denne lenkja](#).

Figur 3 Sagi, eller Kvitingsaggi ligg i nedre del av naturreservatet, marka blir slått årleg etter blomstring for å ta vare på dei sjeldne artane som treng skjøtsel for å overleve. På biletet kan ein sjå kraftlinja som går over slåttemarka og inn i skogen på den andre sida, der skogen har vakse seg stor og inn i linja. Foto: Statsforvaltaren i Vestland/ Maria Knagenhjelm.

Det er ei gamal taubane som grunneigarane på sikt kan vere interessert i å setje i stand.

I Sagadalen, langs stien til Morki, er det murar etter ei gamal stove som kan ha høg kulturhistorisk verdi. Denne er kjent som stova på Tågi. Material frå stova er teke ned for lagring inntil det kan setjast opp att på murane (Fylkesmannen i Sogn og Fjordane gav løyve i 2012). Grunneigarane føreset at det framleis skal vere ei opning for å få sett opp att denne stova. Stova står også omtalt i forvaltningsplanen. I dokumenta står det omtalt at tre bygningar, stølshus, stølsfjøs og stova på Tågi skal attreisast, og så langt er både stølshuset og stølsfjøsen restaurert/gjenreist. Stova på Tågi er mellombels demontert og lagra for å hindre ytterlegare forfall. Tågi betyr stor grein som stikk ut over ein veg. Tidlegare skogmeister Heiberg meinte at stova på Tågi kunne vere den siste tømmerkoia att i Sogn frå den tida.

I det søraustre området av dagens Kvitingsmorki naturreservat ligg Viervatn. I tilknytning til vatnet ligg ein pumpestasjon og ein målestasjon som er del av Nyset-Steggjevassdragene i Årdal kommune, eigd av Østfold Energi. Viervatn pumpestasjon vart sett i drift på byrjinga av 1980-talet og var såleis i gang før Kvitingsmorki naturreservat vart oppretta i 1999. Østfold Energi får fleirårlege løyve til motorferdsel for å kunne halde anlegget ved like og i drift.

Figur 4 Pumpestasjonen på Viervatn har nyleg gjennomgått eit større vedlikehaldsarbeid. Bygget med pumpestasjonen, demninga og vatnet ligg inne i naturreservatet. Foto: Statsforvaltaren i Vestland/ Maria Knagenhjelm.

Det går ei gamal 22 kV-linje gjennom nedre del av dagens Kvitingsmorki naturreservat og delar av Skogateigen fram mot tunnelopninga til Bermålstunnelen. Straumnett AS er områdekonsesjonær. Vi har fått stadfesta frå Sygnir/Straumnett at denne 22 kV-linja ikkje er i drift. Den vart sist nytta då Bermålstunnelen vart etablert kring 1993. Det kan bli behov for å oppgradere denne linja i framtida dersom det blir lagt om til ny teknologi med elektriske ferjer ved Fodnes-Mannheller, men det er ingen konkrete planar om dette i dag. På Årdalsida har Straumnett konsesjon og på Lærdal si side av

kommunegrensa har Sygnir konsesjon. Kraftnettet er såleis ikkje kopla saman gjennom Kvitingsmorki/Skogateigen i dag. Linjetraseen er i dag attgrodd med skog.

Figur 5 Den gamle 22 kV-linja har ikkje vore i bruk og er i dag attvokst med skog. Den bør fjernast før den fell ned, for å unngå å bli ein fare for folk og dyr. Foto: Statsforvaltaren i Vestland/ Maria Knagenhjelm.

I utvidingsområdet Skogateigen er det enkelte stiar og trakk, men disse er mest brukt av grunneigar, jegerar og andre kjentfolk. Stiane er ikkje markert på kart eller lette å finne i terrenget. Det er observert kulturminne i form av bogastiller, gamle fangstanlegg ein framleis kan sjå spor av, der jegerar kunne liggje skjult fram til dyra kom nære nok til å kunne nytte pil og bue eller spyd. På Skogateigen var det registrert ein gamal støl, denne er grodd att og det er ikkje bygningar eller andre anlegg der no, men ein kan sjå restar av ei eldre høyløe. Den attvaksne linja med 22 kV går også gjennom Skogateigen.

Det gamle vernekartet (dagens Kvitingsmorki naturreservat) har grenser på offisielle kart som ikkje samsvarar med kommunegrensene til Årdal og Lærdal. Dagens verneforskrift (ikkje den som no er på høyring) nemner berre Årdal kommune som kommune med areal i Kvitingsmorki, men det gamle vernekartet har linjer som også går noko inn i Lærdal kommune, utan at Lærdal kommune har vore involvert. Vi har difor nytta høvet til å rydde litt i vernegrensene, slik at det blir meir tydeleg at Kvitingsmorki berre omfattar Årdal kommune. Vi har vore i kontakt med både Årdal og Lærdal kommunar i denne oppklaringsprosessen. Dersom noko er uklart på kart, og kommunane eller rettshavarar ikkje er einige i justeringa ber vi om tilbakemelding om dette i høyringa.

Innspel i verneprosessen

Vi meldte offisiell start av vernearbeidet den 2. mai 2024. Innan fristen den 5. juni fekk vi 7 innspel. Grunneigar bad om utsetjing av høyringsfristen, og grunneigar og Statsforvaltar hadde eit møte den 25. juni der ulike innspel til verneforskrifta vart drøfta. Referatet frå møtet vert lagt til grunn som innspel frå grunneigar i prosessen, det er såleis 8 innspel til saka. Vi har også vore i kontakt med både Årdal og Lærdal kommune om kommunegrensene og justeringa av vernegrensa for gamle Kvitingsmorki naturreservat så det blir tilpassa kommunegrensa.

Landbruksdirektoratet har nokre generelle innspel. Direktoratet ber om at landbruks- og reindriftsfaglege interesser blir teke omsyn til i utforminga av verneforskrifta, og at høyringsdokumentet greier ut kva interesser det er i området. Direktoratet går også ut i frå at landbruksfagleg kompetanse blir involvert i forskrift og verneplan, samt den lokale landbruksforvaltninga. Direktoratet etterlyser skjema for avveging av området's betydning for vern og betydning for tømmer-tilgang og vurderingane av området i avvegingsmatrisa i førekant av oppstartsmeldinga.

Kommentar frå Statsforvaltaren:

Vi meiner at dei generelle innspela frå Landbruksdirektoratet er ivareteke i den framlagde forskrifta som er utarbeidd i dialog med grunneigarane. Brukarinteressene er elles greidd ut i dette brevet. Vi ligg litt etter med dei nye føringane for avveging av området's betydning ved vern og betydning for tømmer-tilgang. Vi vil samle opp dei siste områda vi har meldt oppstart på, samt nye område vi skal i gang med, og sende disse samla til Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet jf. oppdraget vårt, men her er matrisa for Skogateigen, den er utfylt i samarbeid med landbruksavdelinga vår.

Tabell 4 Området's betydning for skogvernet og for tømmer-tilgangen (bokmål).

Betydning for vern	Har	V1	V1S7	V1S6	V1S5	V1S4	V1S3	V1S2	V1S1
		V2	V2S7	V2S6	V2S5	V2S4	V2S3	V2S2	V2S1
		V3	V3S7	V3S6	V3S5	V3S4	V3S3	V3S2	V3S1
	Kan få	V4	V4S7	V4S6	V4S5	V4S4	V4S3	V4S2	V4S1
		V5	V5S7	V5S6	V5S5	V5S4	V5S3	V5S2	V5S1
		V6	V6S7	V6S6	V6S5	V6S4	V6S3	V6S2	V6S1
	Har mindre	V7	V7S7	V7S6	V7S5	V7S4	V7S3	V7S2	V7S1
		S7	S6	S5	S4	S3	S2	S1	
		Har mindre	Kan få			Har			
		Betydning for tømmer-tilgangen							

Språkrådet sendte innspel til oss om namnsettinga. Dei skriv at det tillagte området ber namnet Skogateigen, og heile området kan reknast som samanhengande skogsmark med dagens verneområde. Språkrådet tilrår oss å nytte namnet Kvitingsmorki naturreservat i det vidare arbeidet.

Kommentar frå Statsforvaltaren:

Vi legg innspellet frå Språkrådet til grunn og nyttar *Kvitingsmorki naturreservat* i det vidare arbeidet.

Statens vegvesen (SVV) skriv i sitt innspel at det ikkje er riksveg nær det aktuelle verneområdet, og at SVV såleis ikkje har interesser i vernesaka. Fylkesveg 53 går langs grensa av både eksisterande verneområde og utvidingsområdet, og SVV skriv at Fylkeskommunen vil kunne ha konkrete merknadar til vernet. Statens vegvesen har likevel til innspel til oppstartsmeldinga og vil gjere

merksom på at fylkesvegen går langs potensielt skredfarlege område. Sidan det er registrerte skredhendingar langs vegen må det takast med reglar i verneforskrifta som tek høgde for at det kan gjennomførast naudsynte sikringar mot skredfare.

Kommentar frå Statsforvaltaren:

Vestland fylkeskommune er på adresselista, og vi legg til grunn at fylkeskommunen sendar innspel i løpet av verneprosessen dersom det er viktige tema å ta opp. Vi tek innspelet frå vegvesenet til etterretning og legg inn ein ekstra dispensasjonsheimel i verneforskrifta § 7 med ny bokstav l: *naudsynt sikringsarbeid i samband med førebygging av skred og ras ned mot veg*. Tilsvarende formulering brukte vi då verneforskrifta for Loftesnes naturreservat i Sogndal vart vedteke.

Statnett skriv til oppstartsmeldinga at foreslått utvidingsområde av Kvitingsmorki naturreservat ikkje påverkar deira anlegg eller planar og har dermed ikkje merknadar til verneprosessen.

Kommentar frå Statsforvaltaren:

Vi tek innspelet til vitande.

Norges vassdrags- og energidirektorat skriv til oppstartsmeldinga at Østfold Energi har pumpestasjonen Viervatn innanfor det eksisterande Kvitingsmorki naturreservat, der vatn frå Viervatn blir pumpa til Storevatnet. Det ligg også ein hydrologisk målestasjon der ved namn 74.23.0 Viervatn. NVE kan ikkje sjå at det er heimlar i forskrifta som sikrar drift, vedlikehald og oppgradering av pumpestasjonen og målestasjonen i verken eksisterande verneforskrift eller i utkast til ny forskrift, og ber Statsforvaltar om å opprette dialog med Østfold Energi om deira behov i verneområdet. NVE ber Østfold Energi om å uttale seg om deira behov under høyringsperioden. NVE kan ikkje sjå at det er energiinteresser innanfor utvidingsarealet for Kvitingsmorki. NVE skriv at verneforskrifta ikkje har bestemningar knytt til energi- og kraftanlegg og ber Sygnir og Straumnett om å kommentere verneutkastet med tanke på eksisterande og framtidige prosjekt i både det eksisterande og det føreslegne utvidingsarealet. NVE ber Sygnir og Straumnett om å uttale seg også i tilfelle utan konflikt, og ber Statsforvaltar om å inkludere Straumnett i adresselista.

Figur 6 Synleggjing av kraftanlegga i området, der grøne linjer langs fjorden syner dagens kraftanlegg. Det er ikkje nettanlegg i drift mellom Bermål og utløpet av Timreskred-tunnelen. Skogateigen er det trekanta arealet der det står Ber(målstun)elen. På vestsida av kommunegrensa (den lilla stipla linja) har Sygnir konsesjon, på austsida har Straumnett konsesjon. I sørvest ser ein ferjeleiet Fodnes. Kartet syner også pumpestasjonen og røyrgeata frå Viervatn i naturreservatet mot aust til Storevatnet eigd av Østfold Energi. Kjelde: fylkesatlas

Kommentar frå Statsforvaltaren:

Vi ser at det ikkje er knytt spesielle formuleringar som nemner anlegget eigd av Østfold Energi på Viervatn i verken gamal verneforskrift eller i utkastet til ny forskrift. Vi vurderer at verneforskrifta sin § 4 bokstav g, at *vernereglane ikkje er til hinder for vedlikehald, drift og tilsyn av eksisterande anlegg og innretningar i samsvar med tilstanden på vernetidspunktet*, vil vere dekkande. I tillegg kan ein søkje om dispensasjon frå motorferdselsforbodet til § 4 bokstav b. Dersom NVE eller Østfold Energi vurderer det annleis vil vi gjerne ha innspel i høyringsperioden. Seinast sommarsesongen 2023 oppgraderte energiverket pumpestasjonen og fekk dispensasjon til både arbeidet på pumpestasjonen og motorferdsla som var naudsynt for å gjennomføre arbeidet. Vi fekk innspel frå Østfold Energi til oppstartsmeldinga, og har hatt god dialog også gjennom mange år. NVE har rett i at det manglar bestemmingar i både eksisterande og nytt utkast til verneforskrift om energi- og kraftanlegg. Dette kan truleg forklarast i at linja ikkje er i drift og ikkje har vore i bruk sidan 1993 då Bermålstunnelen opna. Vi har dialog om denne linja med Straumnett og Sygnir. Sjå meir om temaet under svaret vårt til Straumnett/Sygnir på dei neste sidene.

Straumnett AS

Straumnett (tidlegare Årdal Energi) sendte innspel til oppstartsmeldinga. Kraftlinja som går gjennom Skogateigen og dagens Kvitingsmorki er ei gamal 22 kV-linje som ikkje har vore i bruk sidan byrjinga av 1990-talet, og er difor ikkje innteikna på kartlag for distribusjonsnett (sjå figur 6). Straumnett skriv at linja likevel har vore på dagsorden i eiga verksemd og i deira dialog med Sygnir (tidlegare Lærdal Energi) dei siste åra. Våren 2023 var linja sist oppe til drøfting i samband med oppgraderinga av Fodnestunnelen, då linja var eit alternativ for å forsyne Strendene og Fodnes med straum frå Årdal. I samband med oppgradering av tunellar må Straumnett utarbeide ei risikovurdering for straumforsyning. Ei slik risikovurdering følgjer NEK 600-11-1 om at det skal ligge til rette for forsyning frå begge sider av ein tunnel. Dette får ikkje Straumnett til utan at dei koplars seg saman med Sygnir i Bermålstunnelen fordi trygg forsyning til tunnelar og trygg forsyning til transportsektoren er naudsynt for å trygge samferdsle. Sygnir meiner at vernegrensa bør gå over dagens linjetrase slik at det kan vere rom for å oppgradere eller byggje ny linje på denne strekninga. Fordi det er få mogelegheiter for å få forsyning gjennom dette området må ein byggje/oppgradere linja. Straumnett synar også til innspela frå Sygnir.

Kommentar frå Statsforvaltaren:

Sjå under vår felleskommentar til Straumnett og Sygnir under.

Sygnir AS

Sygnir skriv at det er Straumnett si linje som eventuelt vert kopla saman med Sygnir si linje frå Fodnes. Ei oppgradering av elektrisk båt drift med ferjelading på strekket Mannheller – Fodnes, som eventuelt krev meir (stabil) straumforsyning, er opp til Statens vegvesen. Andregenerasjons elektriske ferjer kjem i framtida, men det er avhengig av kor lenge eksisterande ferjer kan vere i drift, og denne utviklinga er vanskeleg å spå, skriv dei. Å etablere ei 22 kV-kabel i (nedgrave i eller i bakken ved sida av) vegen er berre aktuelt dersom det ikkje finst andre tekniske løysingar, og i tilfellet mellom Bermål og Timreskredtunnelen er det mogeleg å bygge ei linje. Det er stadvis avgrensa plass på nedsida av vegen og det er difor ikkje mogeleg å byggje ei linje der. Sygnir ønskjer at vernegrensa vert sett i overkant av den gamle linjetraseen slik at det vil gå an å setje i stand eller byggje ny linje på denne strekninga, så verneområdet ikkje hindrar tilgang/utvikling av straum til framtidig elektrifisering av transportsektoren. Sygnir ser ikkje behov for si deltaking på ei eventuell synfaring fordi Straumnett er eigar på Årdal-sida.

Kommentar frå Statsforvaltaren til innspelet frå Straumnett og Sygnir:

På grunnlagskart kan ein sjå at det er ei linje som går gjennom Skogateigen og dagens Kvitingsmorki. Vi har fått stadfesta frå Sygnir/Straumnett at dette er ei gamal 22 kV-linje som ikkje er i drift, og ikkje har vore i bruk sidan byrjinga av 1990-talet. Fordi den sist vart nytta seks år før Kvitingsmorki naturreservat vart etablert i 1999 er det truleg forklaringa på at det ikkje er linje-relevante bestemningar i dagens verneforskrift. I dialog med Straumnett og Sygnir i samband med verneprosessen kjem det fram at det er ei mogelegheit for at det trengs kraftforsyning frå Årdal mot ferjeleiet på Fodnes i framtida. Dette vil kunne vere ein aktuell trasé dersom framtidas ferjesamband blir elektrisk. Vi registrerer innspelet frå Straumnett/Sygnir om at vernegrensa på eksisterande verneområde Kvitingsmorki og utvidingsarealet Skogateigen bør flyttast til overkanten av linjetraseen. Dagens Kvitingsmorki er 25 år gammalt. I verneføremålet i dagens forskrift står det: *Av spesielle kvalitetar utgjer området eit stort, samanhengande skogområde med eit stort mangfald av vegetasjonstypar, og med ein skoggradient frå fjord til fjell.* Når vi har fått eit tilbod om frivillig skogvern og set i gang med ei utviding av dagens verneområde vil vi redusere verneverdiane og gå på akkord med verneføremålet om vi trekk vernegrensa fleire titals høgdemeter opp i terrenget. Med ein eventuell buffer til ryddebeltet vil vernegrensa måtte trekkjast frå 14 meter over havnivå til over 60 meter over havnivå. Det er mykje natur som i så fall blir tilgjengeleg for arealendring, og vi har ikkje som mål i utvidingssaker av eksisterande verneområde å redusere arealet av verneområdet. Vi ser at det beste alternativet for energiinteressene heller ville vore å vurdere nedgraving av ei framtidig kraftlinje i eller langs vegtraseen. Skogen er bratt, vedlikehaldet i ei bratt fjordside vil vere risikabelt og krevjande, arealbruken vil vere stor og verneverdiane vil bli skadelidande om ei ny kraftlinje blir etablert i dagens arealavgrensing for naturreservatet. Det er ikkje aktuelt å redusere naturreservatet når det finst alternative driftsmetoder. Då ser vi heller ikkje grunn til å innlemme standardformuleringane frå forskriftsmalen om vedlikehald og rydding av kraftlinjer. På flyfoto kan ein ikkje lengre sjå traseen til den gamle linja, og den bør bli fjerna på sikt for å unngå skade på menneskje og dyr.

Figur 7 Linjetraseen er attvoksen med skog i dagens Kvitingsmorki naturreservat, noko ein også kan sjå på flyfoto. Den raude linja markerer vernegrensa for dagens naturreservat. Kjelde: fylkesatlas

Østfold Energi AS (ØE) sendte innspel til oppstartsmeldinga. Energiselskapet skriv at Viervatn pumpestasjon har vore i drift i om lag 40 år, og at pumpestasjonen såleis er eldre enn

naturreservatet. Etter at vernet vart oppretta, skriv ØE, har dei forhalde seg til eit strengt regime med tilkomst, transport og vedlikehald av sine anlegg for å ivareta krava. Innspelet frå ØE visar til Statsforvaltaren si oppstartsmelding, side 3, under overskrifta *Kva betyr det at eit område vert verna* at det betyr å sikre eit område mot inngrep, og ØE minner Statsforvaltaren på at drift og vedlikehald av eksisterande vasskraftanlegg per definisjon ikkje er eit «inngrep» i naturen, skogen, etc. og vidare at Østfold Energi kan dokumentere dette etter ca. 40 år med vedlikehald av pumpestasjonen. ØE skriv vidare at for å kunne sikre framleis god drift og vedlikehald av samfunnskritisk infrastruktur ber dei om at anlegga deira som har tilknytning til eksisterande og potensielt nye verneområde i Kvitingismorki blir teke ut av vernesona, eller alternativt, i forskrifta, blir unnateke verneføremålet.

Kommentar frå Statsforvaltaren:

Vi har motteke eit tilbod frå grunneigarar om vern av meir skog i tilgrensande område til Kvitingismorki naturreservat, og er med det som bakgrunn i gang med å utvide verneområdet austover. Når vi først er i gang med denne utvidinga er det naturleg også å revidere den 25 år gamle verneforskrifta og tilpasse den dagens lovgiving. Prosessen vi har sett i gang med skal såleis ikkje vurdere om Viervatnet og pumpestasjonen med overføringsleidning skal grensast ut eller utelukkast frå verneføremålet. Føremålet med vernet skildrar kvaliteten som området har, som utgjør eit stort, samanhengjande skogsområde (...) og ein skoggradient frå fjord til fjell. Vi har hatt eit godt samarbeid med Østfold Energi om løyve og rapportar og forventar eit godt samarbeid vidare i forvaltninga av naturen og aktiviteten i området.

Då det er viktig natur i heile området ønskjer vi ikkje å redusere vernet i denne delen av naturreservatet. Vi ser og at det er nødvendig med føresegner i verneforskrifta som sikrar at desse verdiane blir ivaretatt på ein god måte.

Grunneigar Olav Bjørkum med familie bad om eit møte med Statsforvaltar etter at oppstartsmeldinga vart sendt ut. Føremålet med møtet var å drøfte verneforskrifta, å belyse endringane som ei ny forskrift potensielt vil medføre og spele inn innspel til verneprosessen. Referatet frå møtet blir brukt i verneprosessen som innspel til oppstartsmeldinga. Grunneigarane la fram dokumentasjon på tidlegare løyve, jf. verneforskrifta, frå dåverande Fylkesmannen i Sogn og Fjordane. Løyvet er datert 2012 og inneheld dispensasjon for restaurering og oppsetting av stølshus og stølsfjøs på Morki og ei tømmerkoie/tømmerstova på Tågi. Både stølshus og stølsfjøs er oppsett pr. i dag, mens tømmerstova på Tågi står att. Den vart teke ned og frakta til bygda med helikopter for sikker lagring. Grunneigarane set som føresetnad for utviding av verneområdet at tømmerstova på Tågi framleis skal kunne setjast opp, jf. det gamle løyvet. Når det gjeld stølsvollen på Morki ønskjer grunneigarane at det skal vere lettare å halde den open, slik at den framleis vil bere preg av boreal hei når skogen veks innpå. Grunneigarane vil at rydding av stølsvollen, eventuelt etter ein plan, skal bli omtalt i verneforskrifta. Då slepp dei å frakte ved med helikopter frå bygda og kan samstundes halde stølsvollen/heia open.

Kommentar frå Statsforvaltaren:

Det er ei god løysing å ha møte i slike saker der det er mange ulike saker å drøfte. Grunneigarane har bidrege til å auke kunnskapsnivået i verneprosessen. Det ligg føre eit løyve til gjenoppføring av bygningane som grunneigarane ønskjer, og sjølv om ein bygning står att å gjenoppføre føreligg det ikkje ein utløpsdato på løyvet. Løyvet vil framleis vere gyldig når den gamle verneforskrifta no blir erstatta av ei ny. Stova på Tågi kan såleis bli vurdert som eitt av dei eksisterande anlegga og innretningane. Vi kan markere stova på Tågi på vernekartet. Når det gjeld spørsmålet om å halde stølsvollen open for å oppretthalde den boreale heia verdisett som viktig, er den omtalt i naturbase som i ein gjengroingsfase. Rapporten er riktig nok frå 2013, men vi har ikkje anna grunn til å tru at heia framleis er i gjengroingsfase. Den registrerte boreale heia er resultat av lang tids drift, og

beitepresset i dag er truleg ikkje tilstrekkeleg til å oppretthalde tilveksten av trær. Då har vi forståing for behovet for å kunne rydde stølsvollen for lauvtre. Når heia veks att med bjørk, samstundes som eigarane av stølshusa flyr bjørkeved opp med helikopter, ønskjer vi å leggje til rette for meir smidige løysingar. Lauvtre bør kunne bli rydda og ein bør ideelt sett auke beitetrykket i området. Vi legg inn ei formulering i verneforskrifta § 4 bokstav m med opning for skjøtsel på stølsvollen etter søknad. Skjøtsel bør bli gjennomført både med auka beitetrykk og med rydding av lauvoppslag i det mest sentrale området av heia rundt stølshusa.

Endring sidan oppstart

Sidan oppstartsmeldinga vart sendt ut har malen for verneforskrifter endra seg på nokre punkt. Mellom anna skal verneføremålet tydeleggjere til kva bokstav i heimelen til naturmangfaldlova si § 37 som føremålet er knytt. Vi har difor oppdatert verneføremålet i samsvar med ny mal, og vurderer endringa til å ikkje påverke innhaldet. Det som er markert med understrek i verneføremålet er nytt.

Føremålet med forskrifta er å ta vare på eit område som representerer ein bestemt type natur i form av eldre og naturprega furuskog med tilhøyrande plante- og dyreliv representativ for indre fjordstrøk på Vestlandet. Av spesielle kvalitetar utgjer området eit stort, samanhengande skogområde med eit stort mangfald av vegetasjonstypar, og med ein skoggradient frå fjord til fjell. Det er eit mål å ta vare på verneverdiane i mest mogleg urørd tilstand, med stadeigne artar og naturtypar og naturleg skogdynamikk, og eventuelt vidareutvikle dei.

Vi har lagt til formuleringa *opplag av båt* i § 3 første ledd bokstav c. Vi endra formuleringa i § 4 første ledd bokstav e. Den gamle formuleringa var slik: *varsam fjerning av mindre mengder kvist i siktelinjer i samband med storviltjakt*. Den nye formuleringa, jamfør malen, er slik: *forsiktig rydding av småbuskar og kvist i siktelinjer ved faste jaktpostar i samband med storviltjakt*.

Ved ein inkurie falt standarformuleringa i § 3 om forbod mot å brenne bål ut, men forskrifta inneheldt likevel § 4 bokstav i om at bålbrenning er lov med nedfallskvist eller medbrakt ved. For å tilpasse verneforskrifta til nyare malar har vi fjerna § 4 bokstav (gamal) i og lagt inn ei ny formulering i § 3 bokstav e: *Bålbrenning er forbode. Forbodet gjeld ikkje brenning med tørrkvist frå bakken eller medbrakt ved i samsvar med gjeldande lovverk*.

Formuleringa i § 4 bokstav g er endra frå *vedlikehald, drift og tilsyn av eksisterande anlegg og innretningar i samsvar med tilstanden på vernetidspunktet* til *ny formulering vedlikehald av eksisterande stiar, anlegg og innretningar i samsvar med tilstanden på vernetidspunktet*. Også § 4 bokstav h er endra ved å fjerne formuleringa i siste delen av setninga frå *utsetting av saltstein i samband med beiting som omtalt i § 4 bokstav c* til *ny formulering utsetting av saltstein i samband med beiting*. Forskrifta si § 4 bokstav i utgår fordi bokstav g dekkar føremålet. I verneforskrifta § 6 første ledd bokstav b er ordet *storvilt* byta ut med *elg og hjort*. I § 7 er det gjort mindre presiseringar.

Etter innspel frå Statens vegvesen har vi lagt inn ein ny dispensasjonsheimel i verneforskrifta si § 7 bokstav k. Då kan forvaltningsstyresmakta etter søknad, og dersom vilkåra er til stades, gje dispensasjon til *naudsynt sikringsarbeid i samband med førebygging av skred og ras ned mot veg*.

Etter innspel frå grunneigarane om tilvekst av lauvtre på stølsvollen, som også er registrert som ein viktig naturtype av boreal hei (VU) har vi lagt inn ei ny bokstav m i § 4 om *skjøtsel av stølsvollen på Morki*.

Forvaltningsstyresmakt

Fastsetting av forvaltningsstyresmakt for Kvitingsmorki naturreservat blir avgjort i vernevedtaket eller like etterpå. Statsforvaltaren er forvaltningsstyresmakt for verneområdet i dag. Dersom Årdal kommune ønskjer delegert forvaltningsmyndigheit må kommunen gje tilbakemelding om dette gjennom høyringa. For tilbodet til kommunane om forvaltningsmyndigheit gjeld følgjande føresetnader:

- Kommunane vert tilbudd å bli forvaltningsstyresmakt for alle verneområda som i si heilskap ligg innafør kommunen sine grenser.
- Kommunar som ikkje tidlegare har hatt forvaltningsmyndigheit må takke ja til alle aktuelle verneområde i kommunen dersom kommunen ønsker å bli forvaltningsstyresmakt. Kommunen må ha tilstrekkeleg kapasitet og kompetanse.
- Det følgjer ikkje midlar til ei eventuell delegert myndigheit.

Innspel og vidare framdrift

Det er ønskeleg med innspel til vernearbeidet for Kvitingsmorki slik at prosessen og tema kan bli så opplyst som mogleg. Etter at innspel på denne høyringa føreligg, vil vi vurdere innspela og ta endeleg stilling i vår tilråding av vern til Miljødirektoratet. Vi er spesielt interessert i å høyre frå Årdal kommune. **Frist for å kome med innspel er 15. mai 2025.**

Meir informasjon om naturkvalitetane, kartavgrensing og verneforskrift finn du på nettstaden vår. Der kan du sende inn innspel til denne høyringa. Det er også mogleg å sende innspel med brev til Statsforvaltaren ved Miljøavdelinga, Njøsavegen 2, 6863 Leikanger, eller per e-post til sfvlpost@statsforvalteren.no.

I adresselista har vi forsøkt å få med alle dei aktuelle høyringspartane vi veit om. Dersom de finn feil eller veit om fleire partar som de meiner burde ha fått brevet ber vi om tilbakemelding om dette.

Med helsing

Eline Orheim
fungerande miljødirektør

Solveig Kalvø Roald
fungerande seksjonsleiar, naturmangfald

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

Framlegg til verneforskrift
Framlegg til vernekart

Mottakarakar:

Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Postboks 8112 Dep	0032	OSLO
Norges vassdrags- og energidirektorat - NVE	Postboks 5091 Majorstua	0301	OSLO
Landbruksdirektoratet	Postboks 56	7701	STEINKJER
Vest politidistrikt	Postboks 85	6901	FLORØ
Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	Postboks 3021 Lade	7441	TRONDHEIM
Vestland fylkeskommune	Postboks 7900	5020	BERGEN
Luftfartstilsynet	Postboks 243	8001	BODØ
Forsvarsbygg	Postboks 405 Sentrum	0103	OSLO
Avinor	Postboks 150	2061	GARDERMOEN
Kystverket	Postboks 1502	6025	ÅLESUND
NTNU	Postboks 8905	7491	TRONDHEIM
Høgskulen på Vestlandet	Postboks 7030	5020	BERGEN
Norsk institutt for bioøkonomi	Postboks 115	1431	ÅS
Forum for Natur og Friluftsliv i Hordaland v/ Bergen Turlag	Tverrgt. 4/6	5017	BERGEN
Det norske skogselskap			
Den Norske Turistforening	Youngstorget 1	0181	OSLO
Forum for Natur og Friluftsliv i Sogn og Fjordane	Sognefjordvegen 40	6863	LEIKANGER

Fortidsminneforeningen	Dronningens gate 11	0152	OSLO
Friluftslivets Fellesorganisasjon	Nedre Slottsgate 25	0157	OSLO
Friluftsrådernes Landsforbund	Gamle Drammensvei 203	1337	SANDVIKA
Norsk institutt for naturforskning	Postboks 5685 Torgarden	7485	TRONDHEIM
KS - Kommunesektorens organisasjon	Postboks 1378 Vika	0114	OSLO
Natur og ungdom	Postboks 4783 Sofienberg	0506	OSLO
NHO Reiseliv	Postboks 5465 Majorstuen	0305	OSLO
Norges Bondelag	Postboks 9354 Grønland	0135	OSLO
Norges Jeger- og Fiskerforbund	Postboks 94	1378	NESBRU
Norges Geologiske Undersøkelse	Postboks 6315 Torgarden	7491	TRONDHEIM
Norges Handikapforbund	Postboks 9217 Grønland	0134	OSLO
Norges Miljøvernforbund	Postboks 539	5806	BERGEN
Norges Naturvernforbund	Miljøhuset, Marieboesgate 8	0183	OSLO
Norges Orienteringsforbund	Postboks 5000	0840	OSLO
Norges Skogeierforbund	Postboks 1438 Vika	0115	OSLO

Norsk Biologforening	Postboks 1066 Blindern	0316	OSLO
Norsk Bergindustri	Postboks 7072 Majorstuen	0306	OSLO
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	Akersgata 41	0158	OSLO
Norsk Botanisk Forening	c/o Naturhistorisk museum, Postboks 1172 Blindern	0318	OSLO
Norsk Industri	Postboks 7072 Majorstuen	0306	OSLO
Norsk Organisasjon for Terrengsykling NOTS	Postboks 7079 St. Olavsplass	0130	OSLO
Norsk Ornitologisk Forening	Sandgata 30 B	7012	TRONDHEIM
Norsk Sau og Geit	Postboks 104	1431	ÅS
Norskog	Postboks 123 Lilleaker	0216	OSLO
Norsk Zoologisk Forening	Boks 102 Blindern	0314	OSLO
Sabima	Mariboës gate 8	0183	OSLO
Statens Kartverk	Postboks 600 Sentrum	3507	HØNEFOSS
Statkraft SF	Postboks 200 Lilleaker	0216	OSLO
Statnett SF	Postboks 4904 Nydalén	0423	OSLO
Technogarden	Vestfjordgaten 4	1338	SANDVIKA
Universitetet i Bergen	Postboks 7800	5020	BERGEN

Universitetet i Tromsø - Norges arktiske universitet	Postboks 6050 Langnes	9037	TROMSØ
WWF Verdens naturfond	postboks 6784 St. Olavs Plass	0130	OSLO
Naturhistorisk museum	Postboks 1172 Blindern	0318	OSLO
Norges Miljø- og Biovitenskapelige Universitet	Postboks 5003	1432	ÅS
Vegdirektoratet	Boks 8142 Dep.	0033	OSLO
Stadnamntenesta på Vestlandet	Postboks 7805	5020	BERGEN
Årdal kommune	Statsråd Evensensveg 4	6885	ÅRDALSTANGEN
ÅRDAL ENERGI HOLDING AS	Utladalsvegen 1	6884	ØVRE ÅRDAL
ÅRDAL TURLAG	Postboks 28	6882	ØVRE ÅRDAL
NADDVIK BEITELAG	c/o Ole Bjerne Hovland Naddvik	6885	ÅRDALSTANGEN
LÆRDAL ENERGI AS	Grandavegen 4	6887	LÆRDAL
LÆRDAL FJELLSTYRE	Postboks 65	6886	LÆRDAL
LÆRDAL JEGER OG FISKARLAG	Postboks 61	6887	LÆRDAL
LÆRDAL KOMMUNE	Øyraplassen 7	6887	LÆRDAL
ØSTFOLD ENERGI AS	Kalnesveien 5	1712	GRÅLUM
ØSTFOLD ENERGI AS AVD BORGUND KRAFTVERK		6888	BORGUND

SYGNIR AS	Røysavegen 1	6893	VIK I SOGN
AT Skog SA	Postboks 116 Sentrum	3701	SKIEN
Olav Bjørkum	Natvikvegen 62	6885	Årdalstangen
Endre Offerdal	Ofredalsvegen 1022	6885	Årdalstangen
Anne Helene Bergmål	Postboks 11, Strendene 382	6887	Lærdal
STRAUMNETT AS	Utladalsvegen 1	6884	ØVRE ÅRDAL